

בס"ד, כ"א חשוון התשפ"ז

בכורות מ"ד – מומי עיניים ואיברים בכהן, אגדתות על הטלת מים ומרוח אשר

שאלות:

1. שתי עיניו של יואב כהן גבוהות מהרגלי, האם הוא יכול לעבוד במקדש?

מומי עיניים בכהן

- הגמרא ממשיכה לדון במשנה מהדף הקודם שדנה במומי עיניים בכהן, בהמשך המשנה נאמר שמי ששתי עיניו למעלה (על המצח) או למטה, או עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה, פסול, וגם מי שרואה את החדר ואת העלייה (הקומה השניה) בבת אחת. הגמרא שואלת אם הכוונה לכיוון המבט, והרי עין אחת שרואה למעלה ועין אחת שרואה למטה הן בדיוק "רואה את החדר ואת העלייה כאחד"! ועונה שהכוונה למקום העיניים, גבוה או נמוך מהרגלי, ולכן המשנה מוסיפה שגם אם הן במקומן ועדיין רואה את החדר ואת העלייה כאחד, זה מום.
- הגמרא שואלת מנין שהם פוסלים, והביריתא מפרשת שבכתוב "או דק או תבִּלֵּל בְּעֵינָיו" המילה "בְּעֵינָיו" מיותרת, כי דק ותבִּלֵּל הם ממילא בעין, ולכן היא מרבה שינויים במיקום העיניים או בכיוון המבט. ברייתא אחרת אומרת שהמילה "אִישׁ" ב"אִישׁ עֹרֶר" מרבה גם מי שלא רואה בגלל חורור ומים קבועים (מחלות עיניים).
- רבא שאל למה התורה כתבה את כל המילים, "אִישׁ", "עֹרֶר", "דֶּק", "תִּבְלֵל" ו"בְּעֵינָיו", וענה שכל מילה באה ללמד סוג מום אחר: "עֹרֶר" עיניים שנעקרו, "אִישׁ" מי שיש לו עיניים ולא רואה (חורור ומים קבועים), "דֶּק" מי שראיתו חסרה, "תִּבְלֵל" מי שהלבן נכנס בשחור בעינו בלי לפגוע בראייה, ו"בְּעֵינָיו" שינויים במיקום העיניים או בכיוון המבט.
- המשנה אמרה גם שסכי שמש, זגדן וצירן פסולים. רב יוסף אמר ש"סכי שמש" הוא מי שלא יכול לפקוח עיניים באור השמש. "זגדן" הוא מי שעין אחת שלו שונה מהשנייה (רב הונא הצביע על עיניו של רב יהודה ואמר "אחת משלנו ואחת משלהם" כלומר אחת דומה לעיניים שלי ואחת לשלכם, ורב יהודה התרגז).
- הגמרא מקשה מברייתא ש"זגדום" הוא מי שאחת מגבותיו שחורה ואחת לבנה! ועונה שכל זוג איברים שלא שווים זה לזה נקרא זגדום.
- הברייתא אומרת ש"צירן" הוא מי שעניו עגולות (תרוטות, צירניות), או דומעות, דולפות וטורדות, וברייתא נוספת מוסיפה: הזדיר (עיניו מוזרות), הלופין (ריסים מרובים) והתמיר (שאינו ריסיים). הגמרא מקשה שהמשנה אמרה שמי שנשרו ריסי פסול רק מפני מראית העין! ועונה שאם נשאר שורשי הריסים זה מראית העין, ואם לא זה מום.

2. דני, כהן שחוטמו גדול מאוד ביחס לפניו. האם הוא כשר לעבודה?

גודל האיברים והאזניים

- המשנה אומרת שמומים בכהן הם גם עיניים גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז, גוף גדול או קטן ביחס לאיברים, חוטם גדול או קטן מאיבריו, הצומע (אזניים קטנות), הצומם (אזניים שדומות לספוג), ושפה עליונה שעודפת על התחתונה או להפך. ומי שנשרו שיניו פסול רק מפני מראית העין.

להארות: dafspoiler@gmail.com

שיעור הפסול בחוטם הוא ברוחב אצבע קטנה, וברייטא מוסיפה שגם הצימח פסול, והוא מי שאוזניו ארוכות מאוד (חכמים למדו זאת מערבי שקרא כך לגדי עם אוזניים ארוכות). **רב אמר** שמה רבנו היה בגובה עשר אמות, כי הכתוב "וַיִּפְרֹשׁ אֶת הָאֵהָל עַל הַמִּשְׁכָּן" אומר שהוא פרש את האוהל, וכתוב "עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקֶּרֶשׁ". **רב שימי בר חייא הקשה** שאם מדובר באמות של משה עצמו, אז גופו גדול מאיבריו (כי גוף רגיל הוא כשלוש אמות של עצמו), וזה מום! **ורב ענה** לו שימי! משה היה גבוה 10 אמות באמות הרגילות של הקרש.

3. לפרה של אלון יש קרניים חתוכות. האם היא כשרה להקרבה?

בהמה בלי קרניים או טלפיים

○ **רב חסדא אמר** שעז בלי קרניים ורחל עם קרניים כשרות למזבח, וברייטא אומרת בנוסף שגם הצימח, הצימם והצומע (שנחשבים מומים באדם, אבל לא בבהמה), נראים כמומים, ומקריבים אותם במקדש אבל לא שוחטים אותם במדינה, כי הם לא באמת מומים. **רב חסדא אמר** בשם **אבימי** (שטמ"ק) שאם נטלו קרניים עם זכרותן (העצם שבתוכן), הבהמה פסולה להקרבה אבל בהמת קדשים לא נפדית (כי זה לא מום גמור), ואם נטלו טלפיים עם זכרותם, הבהמה פסולה וגם נפדית. הגמרא **מקשה** מברייטא שאומרת שאם נטלו קרניים וטלפיים עם זכרותן הבהמה פסולה ונפדית, ועונה שהברייטא מדברת כשהזכרות נעקרו לגמרי, ודברי **רב חסדא** כשנחתכו ושורשיהן נשארו. הגמרא **מקשה** שמשנה אומרת שפרה אדומה שקרניה וטלפיה שחורים "יגוד" (יחתוך אותם), ומשמע שאין בזה פסול! **וזעירי ענה** שהמשנה מדברת כשחתך את החלק השחור מעל הזכרות, אבל אם חתך מהזכרות עצמה היא פסולה.

4. אורי נזקק לנקביו, האם הוא צריך להתאפק עד שימצא מקום מוצנע?

כרס צבה ואגדתות על הטלת מים

המשנה בעמוד ב' **אומרת** שבכהן פוסלים גם דדים גדולים כשל אשה, כרס נפוחה (צבה), טיבור יוצא, נכפה (חולה בנפילה) אפילו לעתים רחוקות, ורוח קצרית ("בן נפלים", שגעון של רוח רעה של שד) שבאה עליו.

רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא אמר שתלמידי חכמים משתינים בפני רבים אבל לא שותים בפניהם, כי מי שמתאפק מסתכן, וברייטא מוסיפה מעשה באחד שרצה להשתין ולא השתין ונמצאה כרסו צבה.

שמואל נצרך להשתין בשבת של הרגל, ופרסו לו גלימה. אביו ביקש שיודיע ברבים שאסור להתאפק, כי מי שאין לו מי שיפרוש גלימה יתאפק ויסתכן. **מר בר רב אשי** השתין על גשר, ואמרו לו "חמותך באה", וענה שהיה עושה כך גם בפני חמותו.

הגמרא **שואלת** שאולי במקרה בברייטא לעיל, הכרס נפחה בגלל עלוקה, ועונה שמדובר במקרה הזה שהאדם שבטנו צבה שותת מים, כלומר לא מטיל כדרכו, ולכן ברור שזה הגיע מעיכוב שתן.

ברייטא אומרת שיש באדם שני נקבים, אחד לשתן ואחד לזרע, ואין ביניהם אלא קליפת שום, ומי שמתאפק עלול לפרוץ אחד לתוך השני ולהיות עקר. **ריש לקיש אמר** שהפסוק "לא יהיה בך עקר ועקרה ובבנהמתך" מתפרש שלא יהיה עקר כשאתה נוהג כבהמה ולא מתאפק, ורבי

יהושע בן לוי פירש את הפסוק, שלא יהיה עקר מתלמידים, ותפילתך לא תהיה "עקורה" כשאתה משים עצמך כבהמה, ולא מתאפק. עוד נאמרו כללי הטלת מים: **רב פפא אמר** שלא להשתין בבבל על כלי חרס או מקום קשה, כי המים זורמים עד עין עיטם (שממנה מביאים מים למקדש), **אביי אמר** שאשה לא תשתין מול ילד, אבל לצד אחר שלא בפניו מותר. **רבן שמעון בן גמליאל אמר** בברייטא שעצירת צואה גורמת להדרוקן ועצירת שתן לירקון, ו**ריש לקיש הוסיף** שריבוי דם בלי הקזה גורם לשחין וריבוי זרע בלי תשמיש לצרעת.

5. דוד, כהן שיש לו רק ביצה אחת. האם הוא כשר לעבודה?

מאושבן, בעל גבר ומרוח אשך

הגמרא מסבירה שמאושבן הוא מי שביציו גדולות מאוד (קטין), ובעל גבר הוא מי שגידו גדול מאוד (גרבתו). **רב יהודה** הראה שהשיעור הוא עד הברך. **רבי אליעזר בן יעקב אמר** בברייטא שאם הגיע עד הברך פסול ולמעלה מהברך כשר, ולפי לשון אחרת, עד הברך כשר ולמטה ממנה פסול.

המשנה אומרת שמי שאין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת הוא "מרוח אשך" האמור בתורה. **רבי ישמעאל סובר** שהוא מי שאשכיו נימוחו (נמעכו), **רבי עקיבא סובר** שהוא מי שרוח באשכיו (נפוחים), ו**רבי חנינא בן אנטיגנוס סובר** שהוא מי שמראיו חשוכים (עורו כהה).

הגמרא מסבירה מה היה קשה לכל תנא וגרם להסברו הייחודי: **לרבי ישמעאל**, אם הכוונה למי שאין לו ביצים היה צריך לכתוב "חסר אשך". **לרבי עקיבא**, אם הכוונה לנמעכו היה צריך לכתוב "ממרוח". **לרבי חנינא בן אנטיגנוס**, אם הכוונה לנפוחים היה צריך לכתוב "רוח אשך", ולכן הוא דורש שגורעים ומוסיפים אותיות, ו"מרוח אשך" נקרא "מראו חשך". הגמרא מקשה שזה כושי, שכבר נאמר כמזכיר בהמשך הפרק! ועונה **שרבי חנינא בן אנטיגנוס** לא שנה כושי במומים, אלא רק את זה.

והמשנה הבאה ממשיכה ברשימת מומים ברגליים ובידיים בדף הבא.